

TEKIJÄNOIKEUDEN LOUKKAUKSET

CTTVK
Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus

SISÄLLYSLUETTELO

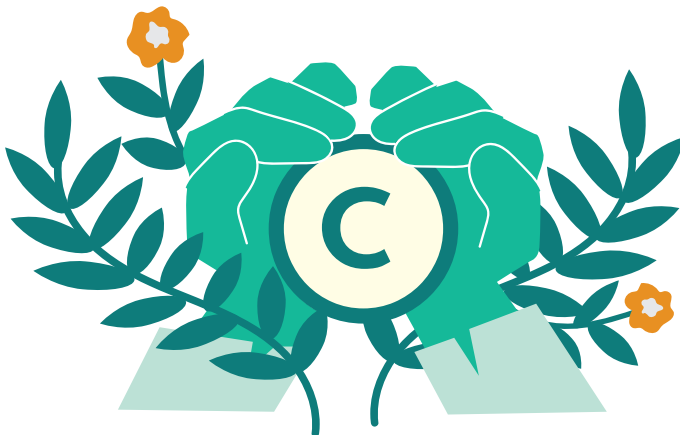
1. Tekijänoikeuden perusteet	3
Tekijänoikeuden syntyminen	4
Tekijänoikeuden sisältö	4
Lähioikeudet	7
Rajoitukset	8
2. Tekijänoikeuden loukkaukset	10
Nettipiratismi	10
Fyysinen piratismi	12
Teknisten toimenpiteiden ja oikeuksien hallinnointitietojen loukkaukset	13
Muita tekijänoikeuden loukkauksia	14
3. Siviilioikeudelliset täytäntöönpanokeinot	15
Alasottomenettely	15
Verkkosisällönjakopalvelut	16
Tiedonsaantimenettely	16
Esto- ja keskeyttämismääräys	16
Turvaamistoimet	17
4. Rikosprosessi	18
Tutkinnan aloittaminen	18
Asianomistajat	18
Pakkokeinot	19
Oikeuspaikka	19
5. Seuraamukset	20
Rangaistukset	20
Korvaukset	21
Menettämisseuraamukset	21
6. Lisätietoa	22

1. Tekijänoikeuden perusteet

Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä ja sen tekijöitä niin verkossa kuin reaali maailmassa. Sen ansiosta tekijöillä on mahdollisuus ansaita elantonsa luovalla työllä. Tekijänoikeudesta säädetään tekijänoikeuslaissa (8.7.1961/404, Tekijäl).

Tekijänoikeuslainsäädäntö on luonteeltaan kansainvälistä. Alalla on useita kansainvälisiä sopimuksia ja myös EU-direktiivejä, jotka ovat vaikuttaneet tekijänoikeuslain sisältöön ja tulkintaan. Niiden ansiosta suomalaiset teokset saavat suojaa ulkomailla ja ulkomaiset teokset Suomessa.

Tässä julkaisussa esitellään lyhyesti tärkeimmät tekijänoikeuteen, tekijänoikeuden loukkauksiin ja täytäntöönpanoon liittyvät asiat. Lisätietoa aiheesta saa TTVK:n nettisivujen ja esitteen ”Tekijänoikeus suojaa luovaa työtä” lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön nettisivuilta ja tekijänoikeuslaista.

TEKIJÄNOIKEUDEN SYNTYMINEN

Tekijänoikeus syntyy, kun teos tehdään. Suoja alkaa heti luomishetkestä suoraan lain nojalla. Mitään muodollisuuksia, kuten rekisteröintiä, ei edellytetä. Sen sijaan suojan saaminen edellyttää, että teos ylittää teoskynnykseen, eli on riittävän itsenäinen ja omaperäinen henkisen luomistyön tulos. Laissa ei aseteta teoksille laadullisia vaatimuksia eikä niiden aikaansaamiseksi käytetyllä työ- tai tietomäärällä ole myöskään merkitystä.

Laissa on esimerkinomainen luettelo teosten ilmenemismuodoista eli teoslajeista (Tekijäl 1 §); lista ei ole tyhjentävä. Teoksia voivat olla mm. sävellykset, kirjalliset ja suulliset esitykset, valokuvat, pelit, elokuvat, koreografiat, piirustukset tai rakennukset. Teos voidaan tehdä millä tahansa tavalla ja tekniikalla. Sama teos voi ilmentyä myös eri muodoissa, kuten musiikki nuotteina, fyysisenä tallenteena, digitaalisena tiedostona tai live-esityksenä. Teoskappale on teos fyysisenä tai digitaalisena esineenä, kuten juliste tai e-kirja.

Tekijänoikeussuoja syntyy teoksen luoneelle ihmiselle tai ihmisille (Tekijäl 6 §). Alkuperäinen tekijä voi siirtää tekijänoikeutensa sopimuksella yritykselle tai yhdistykselle. Tekijänoikeuslain 5 luvussa säädetään lähioikeuksista, jotka voivat syntyä myös yrityksille.

Tekijänoikeus suojaa teoksen omaperäistä ilmenemismuotoa. Se ei suojaa teoksen aihetta, ideaa, valmistusmenetelmää tai tietosisältöä; nämä ovat vapaasti käytettävissä. Esimerkiksi ideat, joille tv-formaatit perustuvat, eivät saa tekijänoikeussuojaa, mutta formaatin lavasteet, musiikki ja käsikirjoitus voivat saada. Tekijänoikeuden ulkopuolelle jäävät myös viranomaisten tekstit, kuten lait, asetukset, lausumat ja päätökset.

TEKIJÄNOIKEUDEN SISÄLTÖ

Tekijällä on yksinoikeus määrätä teoksensa käytöstä. Yksinoikeus koskee teoksen alkuperäisen muodon lisäksi sen muunnelmia, käännöksiä ja vastaavia johdannaisia. Yksinoikeutta rajoittavat jäljempänä selostettavat tekijänoikeuden rajoitukset. Tekijänoikeus on Euroopassa voimassa 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Muualta peräisin olevien teosten suoja-aika on pääsääntöisesti 50 vuotta. Suoja-ajan päätyttyä teokset ovat vapaasti käytettävissä.

Tekijällä on teokseensa taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Näistä puhuttaessa tarkoitetaan teoksilla ja tekijällä myös soveltuvin osin lähioikeussuojan kohteita ja lähioikeuden haltijoita.

Taloudelliset oikeudet

Taloudellisiin oikeuksiin kuuluvat **teoksen kappaleen valmistaminen ja yleisön saataviin saattaminen**. Teoksen käyttämiseen tarvitaan pääsääntöisesti aina tekijän lupa. Luvan ehtona tekijä voi vaatia korvauksen.

Teoskappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla tai missä muodossa tahansa.

Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Kappaleen valmistamista on siten teoksen, kuten kirjan tai sen osan, painaminen, monistaminen ja kopioiminen, tai sen digitoiminen tiedostoksi ja tulostaminen. Teoksen kappaleita valmistuu myös esimerkiksi silloin, kun tanssiesitys kuvataan kännykällä ja tallennetaan tiedostona tietokoneelle, muistitikulle tai pilvipalveluun. Teos saatetaan yleisön saataviin, kun se välitetään yleisölle tai esitetään julkisesti. Saataviin saattamista on myös teoskappaleen levittäminen tai näyttäminen julkisesti.

Yleisölle välittämisestä on kyse silloin, kun yleisö ei ole läsnä itse esitystilaisuudessa. Teoksen välittämistä on siten mm. sen julkaiseminen some-alustalla, jakaminen vertaisverkossa (P2P, torrent) tai suoratoistaminen. Yleisölle välittämisestä on kyse myös silloin, kun elävä esitys välitetään mikrofonien ja kameroiden avulla yleisölle, joka ei ole läsnä esityspaikalla. Linkittäminen netissä on teoksen välittämistä ja edellyttää lupaa silloin kun teos linkitetään uudelle yleisölle.

Teoksen esittämisestä on kyse silloin, kun yleisö on läsnä itse esitystilaisuudessa, esimerkiksi konserteissa, messuilla, teatterissa tai elokuvissa. Esittäminen voi tapahtua joko elävänä esityksenä tai tallenteelta. Näin ollen esimerkiksi urheilulähetyksen esittäminen tai musiikin soittaminen ravintolassa on julkista esittämistä. Esitys on julkinen, kun tilaisuuteen on pääsy ennalta määräämättömällä henkilökoukolla. Merkitystä ei ole sillä, peritäänkö tilaisuudesta pääsymaksu vai tuleeko paikalle vain muutama henkilö. Ansiotoiminnan yhteydessä suurehkolle suljetulle piirille tapahtuva esittäminen on myös julkista esittämistä. Esitykset yksityisessä piirissä, kuten perhejuhlissa, eivät ole julkisia eikä niihin siten tarvita lupaa.

Teoksen levittämisestä on kyse silloin, kun sen fyysisiä kappaleita levitetään yleisön keskuuteen esimerkiksi tarjoamalla niitä ostettavaksi, lainattavaksi tai vuokrattavaksi. Tekijän levitysoikeus teoskappaleeseen raukeaa, kun se myydään tai muulla tavoin luovutetaan pysyvästi. Näin ollen jokainen voi myydä omistamiaan aitoja teoskappaleita, kuten kirjoja tai levyjä, eteenpäin ilman erillistä lupaa tekijältä.

Teoksen näyttämisestä on kyse silloin, kun teosta näytetään läsnä olevalle yleisölle ilman teknisiä apuvälineitä. Tyypillisesti teoksia näytetään julkisesti taide- ja valokuvanäyttelyissä tai näytekkunoissa. Myös teoskappaleen näyttämisoikeus raukeaa, kun se on luovutettu pysyvästi; jokainen saa näyttää julkisesti omistamiaan teoskappaleita ilman erillistä lupaa tekijältä.

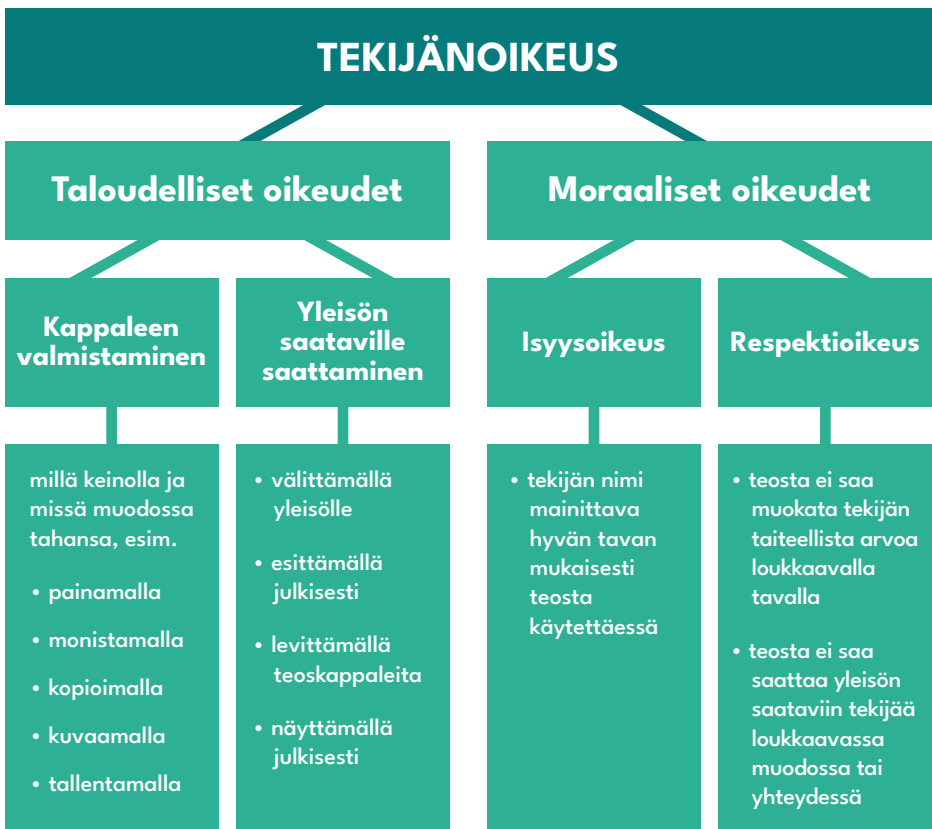
Taloudelliset oikeudet ovat sopimuksin luovutettavissa kokonaan tai osittain. Teoskappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutusta (Tekijäl 27 § 2 mom.). Teoksen tekijänoikeus ja teoskappaleen omistusoikeus ovat kaksi eri asiaa. Ääni- tai elokuvatallenteen omistus ei oikeuta esittämään teosta julkisesti tai jakamaan sitä netissä ilman lupaa. Tekijänoikeuden siirtymisestä on pääsääntöisesti sovittava erikseen.

Moraaliset oikeudet

Moraalisiin oikeuksiin kuuluvat isyysoikeus ja respektioikeus. Näillä suojataan tekijäpersoonaa.

Isyysoikeus tarkoittaa, että tekijän nimi tulee mainita hyvän tavan mukaisesti teosta käytettäessä. Tekijällä on halutessaan oikeus myös toimia anonyymisti tai käyttää taiteilijanimeä. Respektioikeuden mukaan teosta ei saa muuttaa tai saattaa yleisön saataville tekijän taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai muutoin loukkaavassa yhteydessä. Tekstin sijoittaminen teoksen päälle ja teoksen rajaaminen tai muu muokkaaminen voivat loukata tekijän moraalisia oikeuksia. Teoksen käyttöön mainoksessa ja erityisesti poliittisessa tai uskonnollisessa kampanjassa tulisi aina varmistaa tekijän suostumus.

Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua vain laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettuja käyttötarkoituksia varten. Muuten ne jäävät alkuperäiselle oikeudenhaltijalle, vaikka taloudelliset oikeudet olisi luovutettu edelleen (Tekijäl 3 § 3 mom.).

LÄHIOIKEUDET

Tekijänoikeuslailla suojataan teosten lisäksi myös eräitä muita aineistoja. Lähioikeuksien suojan kohteena on teoksen tai kansanperinteen esitys, ääni- tai kuvatallenne, lehtijulkaisut, teoskynnyksen alle jäävät valokuvat, tietokannat ja luettelot sekä radio- ja TV-lähetykset (Tekijäl 5 luku).

Lähioikeudet kohdistuvat usein samoihin sisältöihin kuin tekijänoikeudet. Esimerkiksi elokuvateokseen tai äänitteeseen kohdistuu rinnakkain tekijöiden ja esittäjien oikeuksia sekä tallenteen tuottajan oikeus.

Esittävillä taiteilijoilla, kuten muusikoilla, näyttelijöillä, tanssijoilla ja muilla esittäjillä, on oikeus omiin esityksiinsä (Tekijäl 45 §). Esitystä ei saa ilman heidän suostumustaan tallentaa eikä saattaa yleisön saataviin radiossa, televisiossa tai livenä striimaten. Kun esitys on tallennettu, tarvitaan esittävän taiteilijan lupa tallenteen käyttöön. Käytännössä esittäjien oikeudet on usein siirretty sopimuksella tallenteen tuottajalle. Suoja-aika on voimassa 50 vuotta esitysvuodesta. Äänitallenteen osalta esityksen suoja-aika on 70 vuotta.

Ääntä sisältävän tallenteen tuottajan lupa tarvitaan äänitteen käyttöön myös tilauksesta (Tekijäl 46 §). Äänitetuottajalla on oikeus tallenteeseen, vaikka sille olisi tallennettu tekijänoikeudesta vapaata ääntä, kuten eläinten ääntelyä tai suoja-ajan ulkopuolella olevaa musiikkia. Äänitteiden suoja-aika on 70 vuotta. Liikkuvaa kuvaa sisältävän tallenteen tuottajan lupa tarvitaan tallenteen kopioimiseen ja levittämiseen sekä yleisölle välittämiseen tilauksesta (Tekijäl 46 a §). Kuvatallenteen suoja-aika on 50 vuotta.

Radio- ja televisiolähetysten alkuperäiset lähettäjäryitykset saavat suojaa lähetyksilleen, joita ei saa käyttää ilman lupaa (Tekijäl 48 §). Suoja-aika on 50 vuotta. Tämä ns. signaalisuoja ei koske signaalin sisältämää ohjelmasisältöä. Ohjelmasisältöön lähettäjäryityksellä voi olla kuvatallenteen tuottajan oikeus.

Tekijänoikeuslailla suojataan luetteloita tai vastaavia tuotoksia, joissa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, sekä tietokantoja, joiden valmistaminen on edellyttänyt huomattavaa taloudellista tai muuta panostusta (Tekijäl 49 §). Lähioikeus antaa valmistajalle yksinoikeuden määrätä luettelon tai tietokannan koko sisällöstä tai sen olennaisesta osasta. Luettelon ja tietokannan valmistajan oikeuden suoja-aika on 15 vuotta.

Valokuvat, jotka eivät ylitä teoskynnystä, on suojattu lähioikeudella (Tekijäl 49 a §). Suoja koskee ihmisen ottamia valokuvia tämän iästä riippumatta; myös lapsella on oikeus otta miinsa kuviin. Valokuvaajalla on yksinoikeus valokuvan kappaleen valmistamiseen ja yleisön saataville saattamiseen. Näin ollen valokuvan kopioiminen ja jakaminen esimerkiksi somessa edellyttää lupaa valokuvaajalta, ellei käyttö ole jonkin tekijänoikeuden rajoituksen piirissä. Lupaa ei tarvita esimerkiksi silloin, kun valokuva on otettu sellaisesta kuvataiteen teoksesta, jonka suoja-aika on jo päättynyt. Lähioikeudella suojattujen kuvien suoja-aika on 50 vuotta.

Lehtijulkaisun kustantajalla on yksinoikeus määrätä julkaisustaan valmistamalla siitä kappaleita ja välittämällä sitä yleisölle ansiotarkoituksessa (Tekijäl 50 §). Kustantajan oikeus on voimassa kaksi vuotta. Oikeutta ei sovelleta yksittäisten käyttäjien lehtijulkaisun yksityiseen tai ei-kaupalliseen käyttöön esimerkiksi somessa. Kustantajan oikeutta ei sovelleta myöskään hyperlinkittämiseen. Myös yksittäiset sanat ja hyvin lyhyet otteet jäävät suojan ulkopuolelle. Käytännössä kustantajilla on kuitenkin hallussaan myös lehtisisältöjen tekijän- ja lähioikeudet, mitkä antavat niille mahdollisuuden puuttua julkaisujen käyttöön tarvittaessa laajemmin.

RAJOITUKSET

Teoksen käytölle ei tarvita lupaa, jos käyttö on jonkun tekijänoikeuslaissa säädetyn tekijänoikeuden rajoituksen piirissä. Mikäli käyttö ylittää rajoituksen soveltumisen, on kyseessä tekijänoikeuden loukkaus.

Yksityinen kopiointi

Julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityiseen käyttöön. Muutamalla kappaleella tarkoitetaan oikeuskirjallisuudessa 2–4 kappaletta. Yksityistä käyttöä on valmistaminen omaan yksityiseen käyttöön sekä perheen ja läheisen ystäväpiiriin tarpeisiin. Yksityistä käyttöä varten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen, kuten esimerkiksi netissä jakamiseen. Kopiointi ansio- tai elinkeinotoiminnassa ei milloinkaan ole yksityistä käyttöä.

Tekijänoikeuden rajoitukseen voi vedota vain, jos käytettävä teos on hankittu laillisesti. Laillisia lähteitä teoksille ovat mm. kaupoissa myytävät tai lahjaksi saadut aidot tallenteet, sekä oikeudenhaltijoiden lisensoimat sisällöt radiossa, TV:ssä ja nettipalveluisa. Laittomia lähteitä ovat esimerkiksi piraattitallenteet ja vertaisverkoissa tai muualla netissä luvatta välitetyt teokset. Näiden lataaminen tai kopiointi omaan yksityiseenkin käyttöön on siis kiellettyä.

Jos tallenteessa, kuten DVD:ssä tai Blu-ray-levyssä, on oikeudenhaltijan asettama tehokas tekninen suojaus, ei sitä saa kiertää yksityistä kopiointia varten. Tietokoneohjelmia, -pelejä tai digitaalisessa muodossa olevia tietokantoja ei saa kopioida (Tekijäl 12 § 4 mom.), ellei käyttöluvan ehdoissa erityisesti muuta todeta. Niistä saa valmistaa vain käytön kannalta tarpeellisen varmuuskopion (Tekijäl 25 j § 2 mom.).

Oikeutta yksityiseen kopiointiin voidaan rajoittaa sopimuksella. Esimerkiksi monen laillisen sisältöpalvelun käyttöehdoissa kielletään sisällön lataaminen tai rajataan sitä.

Sitaatti

Sitaattien eli lainauksien tekeminen julkistetuista teoksista on sallittua hyvän tavan mukaisesti tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Teos on julkistettu silloin kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin.

Sallittu siteeraaminen edellyttää, että tekijä, teos ja lähde mainitaan siinä laajuudessa kuin hyvä tapa vaatii; arvioinnissa voidaan huomioida alalla yleisesti vallitseva käytäntö. Hyvän tavan mukaisuus edellyttää myös sitä, että lainattava teos erottuu omasta teoksesta. Sitaatilla tulee olla myös asiallinen yhteys teokseen, jossa sitaattia käytetään (ns. vetoamisfunktio): sitaatin tulee selkeyttää, havainnollistaa tai taustoittaa siteeraavaa teosta. Sitaatin käyttöä mainos- tai markkinointitarkoituksessa ei pidetä hyvän tavan mukaisena.

Tarkoituksen edellyttämä laajuus rajoittaa sallitun sitaatin pituutta. Arviointi tehdään tapauskohtaisesti, eikä siihen ole olemassa yleispätevää linjausta. Koko teoksen lainaaminen ei yleensä mene sallitun sitaatin piiriin. Lainattava teos ei myöskään saisi muodostaa merkittävää osaa lainaavan teoksen kokonaisuudessa.

Parodia, pastissi ja karikatyyri

Parodia, pastissi ja karikatyyri rajoittavat tekijän yksinoikeutta sallia tai kieltää teoksen muokkaaminen.

Parodia eli ivamukaelma on huumorin tai pilailun ilmentymä, jolla viitataan olemassa olevaan teokseen mutta poiketaan siitä havaittavissa olevalla tavalla. Parodian ei tarvitse olla hyvän tavan mukaista ollakseen sallittu tekijänoikeuden rajoituksena. Parodia ei kuitenkaan saa sisältää syrjivää viestiä. Meemien on useimmiten katsottu olevan sallittuja parodian nojalla.

Pastissilla tarkoitetaan mukaelmaa tai yhdistelmäteosta, joka jäljittelee aiemman tekijän tai teoksen tyyliä. Pastissi eroaa parodiasta siten, ettei siinä tarvitse olla humoristista tai pilailupyrimystä. Karikatyyri on liioiteltu tai yksinkertaistettu humoristinen kuva, jota kutsutaan myös pilapiirroksi tai pilakuvaksi.

Muut rajoitukset ja poikkeukset

Tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetään edellä esiteltyjen rajoitusten lisäksi myös muista rajoituksista ja poikkeuksista tekijän yksinoikeuteen. Nämä koskevat muun muassa tekstin- ja tiedonlouhintaa, opetustoimintaa, väliaikaista kappaleen valmistamista ja lehdistön lainausoikeutta. Erityissäännöksiä on annettu muun muassa kirjastojen, arkistojen, museoiden sekä erinäisten laitosten hyväksi.

2. Tekijänoikeuden loukkaukset

Teoksen käyttö tekijänoikeuslain vastaisesti on tekijänoikeuden loukkaus. Kiellettyä on siten luvaton kappaleen valmistaminen ja yleisön saataviin saattaminen, esimerkiksi julkinen esittäminen, sekä moraalisten oikeuksien rikkominen. Erikseen kiellettyä on myös teosten teknisten suojausten kiertäminen, sähköisten hallinnointitietojen muuttaminen sekä piraattitallenteiden maahantuonti. Tekijänoikeuden loukkauksesta voi aiheutua sekä rikos- että siviilioikeudellisia seuraamuksia.

Järjestelmällistä tekijänoikeuksien loukkaamista kutsutaan piratismiksi. Se kohdistuu kaikkiin teoslajeihin ja tyypillisesti suuressa mittakaavassa. Ilmiön taustalla on järjestäytyneitä talousrikollisuutta tai harmaata taloutta, jossa laittomien palveluiden ylläpitäjät keräävät huomattavia mainostuloja tai käyttäjämaksuja. Piraattipalvelut eivät maksa mitään korvauksia sisältöjen käytöstä tekijöille, tuottajille tai laillisille jakelijoille, mikä heikentää näiden mahdollisuuksia ansaita elantonsa ja investoida uuteen sisältöön.

Piratismi voidaan jakaa fyysiseen ja nettipiratismiin.

NETTIPIRATISMI

Valtaosa tekijänoikeuden loukkauksista tapahtuu nykyään netissä. Digitaalisessa muodossa olevia teoksia on helppo kopioida ja jakaa maailmanlaajuisesti. Teosten luvattoman kopioinnin ja jakamisen ehkäisemiseksi oikeudenhaltijat käyttävät erilaisia teknisiä suojauskeinoja. Sähköisiin hallinnointitietoihin puolestaan sisällytetään teoksen tunnistetiedot, ja ne voivat sisältää myös teoksen käyttöehdot.

Piraattisivustojen ylläpitäjät ovat sekä korvausvastuussa että mahdollisesti myös rikosoikeudellisessa vastuussa osallisuudestaan teosten luvattomaan käyttöön palvelussaan. Ylläpidon vastuusta on sekä eurooppalaista että kansallista oikeuskäytäntöä. Euroopan unionin tuomioistuimien katsoin, että vertaisverkkopalvelun ylläpito välittää teoksia yleisölle, kun se täysin tietoisena menettelynsä seurauksista tarjoaa asiakkailleen pääsyn niihin. Suomessa puolestaan korkein oikeus (KKO) on katsonut vertaisverkkopalvelun ylläpitäjien syyllistyneen luvattomaan teosten kopiointiin ja levittämiseen yhdessä palvelun käyttäjien kanssa. KKO totesi, ettei ylläpito voi vedota vastuuvapausperusteisiin, jos itse osallistuu lainvastaisen sisällön tuottamiseen tai jos toimii muulla tavalla yhteistyössä sisällön tuottajan kanssa tarkoituksenaan edistää tai toteuttaa lainvastaista toimintaa.

Myös yksittäinen loppukäyttäjä toimii lainvastaisesti jakaessaan tai ladatessaan tekijänoikeudella suojattua sisältöä netistä. Sisältöjen lataaminen laittomasta lähteestä on tekijänoikeuslain vastaista (TekijäL 11 § 5 mom.), mutta toisin kuin luvaton jakaminen, se ei ole rikosoikeudellisesti rangaistava teko. Tästä huolimatta laittomasta latauksesta voi syntyä korvausvastuu, mikäli henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että lähde oli laiton (TekijäL 57 §).

Nettipiratismiin muodot

Yleisimpiä kanavia teosten luvattomalle jakamiselle ovat torrent-palvelut, laittomat IP-TV-palvelut ja muut suoratoistosivustot sekä tallennustilapalvelut Musiikin luvattomaan jakeluun käytetään erityisesti ns. suoratoistorippausta.

Vertaisverkot

Torrent-palveluilla viitataan yleisimpään vertaisverkkotekniikkaan (*peer-to-peer*, *p2p*), joka on itsessään laillinen, mutta jota käytetään yleisesti tekijänoikeudella suojattujen sisältöjen luvattomaan jakamiseen. Aineistoa itselleen lataava henkilö jakaa lataamaansa aineistoa samalla muille, jolloin tiedostojen osat liikkuvat nopeasti käyttäjiltä toisille. KKO:n laittomaksi tuomitsema vertaisverkkopalvelu (Finreactor) oli torrent-palvelu.

Vertaisverkkojen toiminnan mahdollistavat niiden taustalla toimivat julkaisuryhmät. Julkaisuryhmät pyrkivät saamaan käsiinsä uudet levyt, elokuvat ja pelit esim. tuotantoyhtiöistä, levytehtaista tai elokuvateattereista, ja julkaisemaan ne salaisilla huippusivustoilla jopa ennen oikeudenhaltijan virallista julkaisua ns. ennakkovuotona. Huippusivustoilta luvattomasti julkaistut teokset siirtyvät nopeasti vertaisverkkoihin ja muille piraattisivustoille sekä niiden miljoonille käyttäjille. Teatterissa salakuvattu elokuva saatetaan lisäksi myydä fyysisten piraattitallenteiden kauppaa organisoiville tahoille.

Suoratoistopalvelut

Suoratoistopalveluilla tarkoitetaan sivustoja, jotka tarjoavat sisältöjä suoratoistettavaksi ilman, että niitä tarvitsisi ensin ladata omalle laitteelle. Sisällöt ovat saatavilla joko palvelusta itsestään tai linkkien kautta kolmansien ylläpitämistä lähteistä. Laittomat suoratoistopalvelut välittävät suojattua aineistoa ilman oikeudenhaltijan lupaa. Ansiotarkoituksessa tehty tai tietoinen linkittäminen verkossa luvatta olevaan aineistoon loukkaa tekijänoikeutta.

EU-tuomioistuimen mukaan myös suoratoistaminen laittomasta lähteestä voidaan katsoa tekijänoikeuden loukkaukseksi, sillä laittomasta lähteestä suoratoistaessa syntyvät väliaikaiset kopiot eivät mene tekijänoikeuden sallitun rajoituksen piiriin.

Jotkut vertaisverkkotekniikalla toimivat ohjelmat mahdollistavat sisällön samanaikaisen katsomisen ja voivat siten erehdyttää käyttäjää luulemaan niitä suoratoistopalveluiksi. Palvelua käytettäessä käyttäjä tulee siis itsekin jakaneeksi katsomaansa ohjelmaa.

Laittomilla IPTV-palveluilla tarkoitetaan maksullisia palveluita, joissa yleisön saatavilla on jopa tuhansia tv-kanavia ja muuta av-sisältöä. Näistä palveluista katsellaan eniten tilausvideopalveluiden (VOD) tarjontaa, eli yleensä TV-sarjoja ja elokuvia, sekä suorilla urheilulähetyksiä. Palvelujen suosio on kasvanut kaikkialla Euroopassa, ja viranomaiset ovat kohdistaneet niihin viime vuosina laajoja, rajat ylittäviä täytäntöönpanotoimia.

Verkkotalennustilat

Verkkotalennustilapalveluiden (*cyberlockers*) käyttäjät lataavat ulkopuoliseen verkkotalennustilaan tiedostoja. Tallennuksen jälkeen käyttäjälle annetaan URL-linkki, jota klikkaamalla kuka tahansa voi ladata itselleen palveluun tallennetut tiedostot. Tallennettuja tiedostoja ei voi löytää yleisillä hakukoneilla, vaan niihin pääsee käsiksi ainoastaan erikseen annetun linkin kautta, joita jaetaan mm. linkkiportaalisivustoilla tai sosiaalisessa mediassa. Mikäli tallennetut tiedostot sisältävät suojattua sisältöä ja ovat yleisesti saatavilla, on kyse luvattomasta yleisölle välittämisestä.

Suoratoistorippaus

Niin kutsuttu suoratoistorippaus (*stream ripping*) on viime vuosien aikana ollut maailmanlaajuisesti nopeimmin kasvava musiikkipiratismiin muoto. Suoratoistorippausta käytetään paljon esimerkiksi YouTuben kaltaisissa palveluissa olevien musiikkivideoiden ääniraitojen muuntamiseen tietokoneelle tai muulle laitteelle ladattaviksi tiedostoiksi.

FYYSINEN PIRATISMI

Fyysisellä piratismilla viitataan luvatta valmistettuihin ja levitettyihin tallennekopioihin tekijänoikeuden suojaamista sisällöistä, kuten elokuvista, tv-sarjoista, musiikista tai peleistä. Fyysinen piratismi on edelleen yleistä monissa suomalaistenkin suosimissa turistikohdeissa. Piraattitalenteiden katukauppa on lähes poikkeuksetta järjestäytyneen rikollisuuden hallussa.

Piraattitalenteita kaupataan myös netin välityksellä. Sekä piraattitalenteet että niitä kaupittelevat verkkokaupat vaikuttavat usein erehdyttävän aidoilta. Yksityishenkilöt myyvät toisinaan piraattitalenteita myös netin laillisilla kauppapaikoilla. On syytä olla tarkkana, jos tallenteen ostaa epätavallisesta kauppapaikasta tai se on epäilyttävän edullinen verrattuna virallisiin myyntikanaviin.

Suomessa on nollatoleranssi piraattitalenteiden maahantuonnille. Tulli voi takavarikoida ja hävittää havaitsemansa piraattitalenteet, löytyivät ne sitten matkatavaroista tai ulkomailta Suomeen tulevista lähetyksistä.

Vinkejä piraattitalenteen ja laittoman verkkokaupan tunnistamiseen saa TTVK:n nettisivuilta.

Luvaton maahantuonti ja levittäminen

Piraattitallenteiden maahantuonti Suomeen tai Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi on tekijänoikeuslain vastaista. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että maahantuojalla on tiennyt tai hänellä on ollut perusteltu syy epäillä teoskappaleita laittomaksi. Maahantuonnista omaan käyttöön rangaistaan tekijänoikeusrikkomuksena (Tekijäl 56 a § 1 mom.) eli käytännössä sakoilla. Mikäli piraattitallenteita tuodaan maahan ansio- ja levitystarkoituksessa, voi myös tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistö täytyä (Rikoslaki, RL 49 luvun 1 §:n 2 mom.). Oikeuskäytännössä noin sadan piraattitallenteen maahantuonti tai myynti on yleensä katsottu rikokseksi.

Piraattitallenteita ei saa myöskään levittää Suomessa. Omiakaan piraattitallenteita ei siis saa myydä kirpputorilla, toisin kuin omistamiaan aitoja tallenteita.

Elokuvateoksen vuokraus- ja lainausoikeudet eivät raukea teoskappaleen ensimmäiseen myyntiin. Vaikka olisi ostanut laillisen elokuvatallenteen, ei sitä saa vuokrata tai lainata yleisölle ilman erillistä lupaa oikeudenhaltijalta. Elokuvatallenteiden, kuten DVD- tai Blu-ray-levyjen, levitys perustuu elokuvan tuottajan ja levittäjän välisiin sopimuksiin. Myöskään pelitallenteeseen sisältyvien tietokoneohjelmien vuokraus- ja lainausoikeudet eivät raukea teoskappaleen ensimmäiseen myyntiin.

TEKNISTEN TOIMENPITEIDEN JA OIKEUKSIEN HALLINNOINTITIE TOJEN LOUKKAUKSET

Tekniset toimenpiteet

Tekijänoikeudella suojatun aineiston sähköinen verkkokauppa edellyttää, että oikeudenhaltija voi halutessaan asettaa teokseen sen suojaksi teknisen toimenpiteen, jolla määritetään teoksen kopiointi sopimuksen mukaiseksi tai estetään teoksen luvaton verkkojako.

Lain mukaan (Tekijäl 50 a §) teoksen suojana olevaa tehokasta teknistä toimenpidettä ei saa kiertää. Tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai osaa, joka on suunniteltu estämään tai rajoittamaan teoksiin ilman lupaa kohdistuvia tekoja ja jolla tavoiteltu suoja saavutetaan. DVD-elokuvien aluekoodeja ei pidetä tällaisina teknisinä suojuksina.

Teknistä toimenpidettä pidetään riittävän tehokkaana silloin, kun suojaustarkoitus saavutetaan. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että tehokasta teknistä toimenpidettä ei yleensä voi kiertää tai purkaa vahingossa. Jos esimerkiksi yleisesti käytetty musiikin kuunteleluun ja hallintaan tarkoitettu tietokoneohjelma kiertää suojuksen käyttäjän tietämättä, ei kyseessä todennäköisesti ole tehokas suojaus.

Teknisen toimenpiteen saa kiertää salaustekniikoita koskevan tutkimuksen tai opetuksen yhteydessä. Laillisesti teoksen kappaleen hankkinut tai haltuunsa saanut saa myös kiertää suojauksen saadakseen teoksen kuultavilleen tai nähtävillään. Tällaista teosta ei kuitenkaan saa kopioida edes yksityiseen käyttöön.

Sähköisen kaupan turvaamiseksi netissä välitettävien teosten suojauksia ei saa kiertää käyttöehtojen vastaisesti. Ostajan on noudatettava myyjän asettamia sopimusehtoja.

Teknisten toimenpiteiden suojan takaamiseksi kielletään tekijänoikeuslailla myös teknisten toimenpiteiden kiertämiskeinojen valmistaminen ja levittäminen (50 b §). Tehokkaan teknisen toimenpiteen kiertämisen mahdollistavien tai kiertämistä helpottavien laitteiden, tuotteiden tai osien valmistaminen ja maahantuonti yleisölle levittämistä varten on siten kiellettyä. Lisäksi on kiellettyä tarjota kiertämisen mahdollistavia tai sitä helpottavia palveluja. Ohjeiden tarjoaminen suojausten poistamiseksi tai purkamiseksi voi myös olla lainvastaista, mikäli se tapahtuu organisoidusti tai kaupallisena palveluna.

Oikeuksien sähköiset hallinnointitiedot

Oikeuksien sähköisillä hallinnointitiedoilla tarkoitetaan tekijänoikeudella suojattuun aineistoon sisällytetyjä teoksen tai oikeudenhaltijoiden tunnustetietoja sekä tietoja teosten käyttöehdoista.

Lain mukaan (50 d §) näiden tietojen poistaminen tai muuttaminen on kiellettyä. Mikäli teoksesta on luvatta poistettu tai muutettu hallinnointitietoja, ei tällaisia teoksia saa levittää tai välittää yleisölle.

MUITA TEKIJÄNOIKEUDEN LOUKKAUKSIA

Tekijänoikeuslaissa on myös monia muita teosten, tekijöiden tai tekijänoikeuden suojaksi annettuja säännöksiä, joiden rikkominen on sanktioitu. Lisätietoa tekijänoikeuslain 7 ja rikoslain 49 luvussa.

3. Siviilioikeudelliset täytäntöönpanokeinot

ALASOTTOMENETTELY

Monesti tekijänoikeutta rikotaan tietämättömyydestä ja tahattomasti. Usein helpoin ja nopein keino saada oikeudenloukkaus loppumaan onkin ilmoittaa tekijänoikeutta loukkaavalle taholle, että tämä rikkoo tekijänoikeutta. Kukaan muu kuin oikeudenhaltija tai tämän valtuuttama taho ei kuitenkaan voi vaatia oikeudenloukkauksen lopettamista; tekijällä on yksinoikeus sallia tai kieltää teoksensa käyttöä.

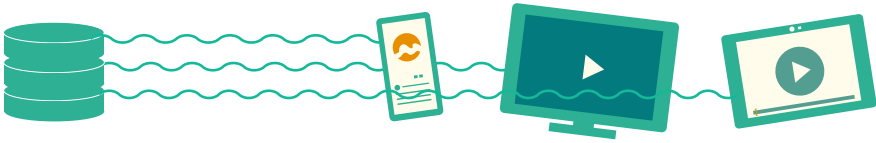
Käytännön valvontatyössä tällaista vapaamuotoistakin viestintää, jolla pyritään saamaan luvatta netissä oleva sisältö sieltä pois, kutsutaan alasotoiksi. Alasottomenettelyllä viitataan kuitenkin virallisissa yhteyksissä tiettyihin laissa säädettyihin tilanteisiin.

Alun perin sähköisestä kaupankäynnistä annetussa direktiivissä, helmikuusta 2024 alkaen sovellettavassa digipalveluasetuksen 6 artiklassa, säädetään säilytyspalveluiden tietyin edellytyksin nauttimasta vastuuvapaudesta: palveluntarjoaja ei ole vastuussa palvelun vastaanottajan pyynnöstä tallennetusta tekijänoikeutta loukkaavasta sisällöstä, jos se toimii viipymättä tällaisen sisällön poistamiseksi tai siihen pääsyn estämiseksi saatuaan tiedon laittomuudesta.

Palveluntarjoaja joutuu siis itse vastuuseen tekijänoikeuden loukkauksesta, ellei se toimi viipymättä loukkauksen lopettamiseksi saatuaan sitä koskevan asianmukaisen ilmoituksen (*notice and take down*). Digipalveluasetuksen 16 artiklassa säädetään tarkemmin seikoista, mitä tällaisen ilmoituksen on sisällettävä: loukkaavan sisällön sijainnin ja tunnistamisen lisäksi myös selvitys siitä, millä perusteella ilmoittaja katsoo sisällön laittomaksi. Ilmoittajan on ilmoitettava nimensä ja sähköpostiosoitteensa sekä vahvistettava, että ilmoituksen tiedot ja väitteet ovat paikkansapitäviä.

Palveluntarjoajan lähtökohtaista vastuuvapautta ja siihen liittyvää alasottomenettelyä ei sovelleta tilanteissa, joissa palvelun käyttäjä toimii palveluntarjoajan johdon tai valvonnan alaisena. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan piraattipalveluiden ylläpitäjät ovat yhdessä käyttäjien kanssa vastuussa palvelussa tapahtuvista oikeudenloukkauksista, vaikka niistä ei olisi lähetetty alasottoilmoituksia. Palveluntarjoaja ei voi vedota vastuuvapauteen tällaisissa tilanteissa. Oikeudenhaltija voi halutessaan kokeilla, loppuuko oikeudenloukkaus alasottoilmoituksella, mutta sillä ei ole siihen velvollisuutta. Jos oikeudenloukkauksen epäillään täyttävän tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkit, voi siitä tehdä suoraan tutkintapyynnön.

Sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin kolmen ns. vastuuvapausartiklan (artiklat 12–14) vakiintunutta oikeuskäytännöllä saavutettua tulkintaa ei ole ollut tarkoitus muuttaa siirtämällä nämä artiklat digipalveluasetukseen (artiklat 4–6).

VERKKOSISÄLLÖNJAKOPALVELUT

Tekijänoikeusdirektiivin myötä tekijänoikeuslakiin lisättiin keväällä 2023 uusi 6a-luku verkkosisällönjakopalveluista. Verkkosisällönjakopalveluita ovat YouTube ja TikTokin kaltaiset palvelut, joiden päätarkoituksena on säilyttää suuri määrä käyttäjiensä palveluun tallentamia suojattuja teoksia, jotka palveluntarjoaja organisoii ja joita se markkinoi voitontavoittelua varten ja joihin se antaa yleisölle pääsyn. Verkkosisällönjakopalveluiden tarjoajien vastuusta ja vastuuvapaudesta tekijänoikeutta loukkaavaan sisältöön on säädetty erikseen (Tekijäl 55 c §).

Vapautuakseen vastuusta tekijänoikeuden loukkauksesta palveluntarjoajan on tullut ensinnäkin toimia parhaansa mukaan saadakseen tarvittavat luvat palvelussa välitettävillä sisällöillä. Tekijälle annettiin uudella lailla oikeus estää teostensa palveluun lataaminen jo ennakolta. Tekijällä on edelleen oikeus vaatia myös sellaisten teostensa poistoa palvelusta, jotka on jo ehditty ladata sinne. Saatuaan tekijältä riittävän perustellun ilmoituksen poistettavasta teoksesta on palveluntarjoajalla velvollisuus poistaa se palvelusta viipymättä. Palveluntarjoajalla on lisäksi velvollisuus toimia parhaansa mukaan estääkseen poistetun teoksen tulevat lataukset palveluun (*notice and stay down*).

Oikeudenhaltijat tekevät maailmanlaajuisesti vuosittain miljoonia alasottoja pelkästään YouTubeista. Aina alasotto ei kuitenkaan ole mahdollinen, koska palveluntarjoaja ei vastoin lakia ilmoita nimeään tai yhteystietojaan, tai tarjoa mekanismeita ilmoitusten tekemiselle.

TIEDONSAANTIMENETTELY

Tuomioistuin voi määrätä välittäjänä toimivan palveluntarjoajan luovuttamaan oikeudenloukkauksen takana olevan teleliittymän haltijan yhteystiedot oikeudenhaltijoille loukkauksen selvittämistä varten. Tekijäl 60 a §:n mukainen tiedonsaantihakemus osoitetaan markkinaoikeudelle. Oikeuskäytännössä kyse on ollut lähinnä teleoperaattorilta haettavista ip-osoiteyhteystiedoista, joiden perusteella on lähetetty valvontakirjeitä vertaisverkkojen käyttäjille.

ESTO- JA KESKEYTTÄMISMÄÄRÄYS

Oikeudenhaltija voi myös hakea Tekijäl 60 c §:n mukaista keskeyttämismääräystä. Tällöin tuomioistuin määrää teleoperaattorin tai muun välittäjän keskeyttämään jatkuvan oikeudenloukkauksen teknisin toimenpitein. Keskeyttämismääräystä haetaan Tekijäl 60 b §:n mukaisen kieltokanteen käsittelyn yhteydessä. Hyväksyessään kanteen tuomioistuimen on samalla määrättävä, että aineiston saattaminen yleisön saataviin on lopetettava.

Keskeyttämismääräystä voidaan hakea myös väliaikaisena ennen kieltokanteen nostamista, jos asian kiireellisyys sitä välttämättä vaatii ja on ilmeistä, että tekijän oikeuksien toteutuminen muussa tapauksessa vakavasti vaarantuisi.

Jos kieltokanteen nostaminen ei ole mahdollista sen vuoksi, että väitetty loukkaaja on tuntematon, tuomioistuimien voi hakemuksesta määrätä välittäjän estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saattamisen yleisön saataviin. Estomääräys annetaan enintään vuodeksi kerrallaan. Muutama piraattipalvelu on Suomessa ollut estomääräyksen kohteena.

Keskeyttämismääräyksiin liittyvän kieltokanteen lisäksi oikeudenhaltijalla on käytettävissäan Tekijäl 56 g §:ssä tarkoitettu yleinen loukkauksen kieltomääräys: jos joku loukkaa tekijänoikeutta, tuomioistuimien voi kieltää häntä jatkamasta tai toistamasta tekoa.

TURVAAMISTOIMET

Tekijänoikeusloukkauksissa ja muissa IPR-loukkauksissa oikeudenhaltijan voi olla vaikea saada tietoa epäilyistä loukkauksesta eli sen toteutumisesta ja loukkauksen aiheuttaman vahingon laadusta ja määrästä.

Laki todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa mahdollistaa sen, että tuomioistuimien voi siviiliprosessissa todistelun turvaamiseksi määrätä sellaisen aineiston takavarikosta tai kopioinnista tai muusta turvaamistoimesta, jolla voidaan olettaa olevan todisteena merkitystä. Turvaamistoimi ei edellytä käynnissä olevaa siviilioikeudenkäyntiä, vaan turvaamistoimi voidaan hakea jo ennen riitaa ja vasta valmistellessa oikeuskannetta. Usein todistelulla saadulla lisätiedolla osapuolet välttävät pitkät oikeusprosessit ja sopivat asian.

Todistelun turvaaminen on mahdollista kaikkien teollis- ja tekijänoikeuksien osalta. Turvaamistoimi sisältää kaksi erillistä vaihetta eli tuomioistuimessa tapahtuvan turvaamistoimesta päättämisen ja ulosottoviranomaisten toimesta tapahtuvan päätöksen täytäntöönpanon. Ulosottomiehellä on oikeus tarvittaessa saada poliisilta virka-apua ja käyttää täytäntöönpanossa apunaan asiantuntijoita.

Turvaamistoimi määrätään, jos hakija saattaa todennäköiseksi oikeutensa sekä sen, että hänen oikeuttaan loukataan tai loukkaus on välittömästi toteutumassa. Lisäksi on olemassa vaara siitä, että todistusaineisto ei ilman turvaamistointia säilyisi tai vastapuoli voisi sen hävittää. Turvaamistoimi voidaan määrätä väliaikaisena vastapuolta kuulematta, jos turvaamistoimen tarkoitus muuten vaarantuisi eli on pelko aineiston hävittämisestä tai kätkemisestä.

4. Rikosprosessi

TUTKINNAN ALOITTAMINEN

Tekijänoikeuden haltijoita edustavat järjestöt valvovat oikeuksien toteutumista ja ryhtyvät saamiensa valtuuksien nojalla toimenpiteisiin oikeudenloukkaustapauksissa.

Saatuaan tiedon oikeudenloukkauksesta oikeudenhaltijat selvittävät oikeudenloukkausta ensin itse keräämällä alustavaa näyttöä sekä tapahtuneesta oikeudenloukkauksesta että epäilyistä tekijästä. Selvityksen perusteella tehdään päätös jatkotoimista, jotka voivat olla siviili- tai rikosoikeudellisia.

Luovien alojen piratismiin valvonta on Suomessa keskitetty pääosin Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry:lle (TTVK). Oikeudenhaltijoiden valtuuttamana TTVK valvoo laittomia markkinoita, selvittää tietoonsa tulleita oikeudenloukkauksia ja ryhtyy tarvittaaviin toimiin niiden lopettamiseksi. Tarvittaessa TTVK tekee tutkintapyyntöjä poliisille tai Tullille sekä avustaa viranomaisia esitutkinnassa.

ASIANOMISTAJAT

Asianomistaja on se taho, jonka etuja rikos loukkaa. Tekijän- ja lähioikeuksien loukkauksissa alkuperäinen asianomistaja-asema on tekijällä tai lähioikeuden haltijalla.

Tekijänoikeusrikos ja -rikkomus ovat asianomistajarikoksia. Tämä tarkoittaa, ettei niitä tutkita, ellei asianomistaja tai tämän valtuuttama taho tee tutkintapyyntöä ja vaadi rangaistusta. Syyttäjällä on kuitenkin itsenäinen syyteoikeus erittäin tärkeän yleisen edun niin vaatiessa (RL 49:6 §).

Oikeuskäytännössä syyttäjät ovat käyttäneet itsenäistä syyteoikeuttaan tilanteissa, joissa oikeudenloukkauksen kohteena on ollut niin suuri määrä teoksia, että kaikkien osalta ei ole pystytty selvittämään tekijän- tai lähioikeuksien haltijoita.

Musiikin luvattoman käytön osalta asianomistaja Suomessa on lähes aina Teosto, joka edustaa laajasti sekä suomalaisia että ulkomaalaisia sävelteosten tekijöitä eli säveltäjiä, sanoittajia ja sovittajia. Alkuperäisen äänitteen tuottaja on asianomistaja sekä piraattitallenteiden maahantuonnin että aitojen tallenteiden luvattoman käytön, kuten netissä tapahtuvan yleisölle välittämisen, osalta. Suomalaisia ja ulkomaisia äänitetuottajia eli levy-yhtiöitä edustaa Suomessa Musiikkituottajat – IFPI Finland ry.

Elokuvien ja tv-ohjelmien osalta tuotantoyhtiöllä on sopimuksin hallussaan tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeudet teoksen kaupalliseen hyödyntämiseen. Netissä tapahtuvan

luvattoman yleisölle välittämisen osalta asianomistajana on useimmiten teoksen alkuperäinen tuottaja. Suomalaisia AV-tuottajia edustaa Audiovisual Producers Finland – APFI ry. Jos yksinoikeus elokuvan tallennelevitykseen Suomessa on siirretty sopimuksella elokuvien jakelu-yritykselle, on tämä elokuvavälittäjä asianomistaja piraattitallenteiden osalta.

Tietokonepelien tuotantoyhtiöillä on tekijöiden oikeudet hallussaan sopimuksin tai suoraan lain nojalla (Tekijäl 40 b §). Tuotantoyhtiö on siis asianomistaja peleihin kohdistuvissa oikeudenloukkauksissa.

PAKKOKEINOT

Rikoksen selvittämisen turvaamiseksi on esitutkintaviranomaisten käytössä erilaisia pakkokeinoja, jotka määräytyvät pakkokeinolain (806/2011) perusteella. Päätöksen pakkokeinojen käytöstä tekee yleensä asiaa tutkiva viranomainen, käytännössä poliisi tai Tulli. Osa pakkokeinoista on esitutkintaviranomaisen käytössä vain tuomioistuimen luvalla.

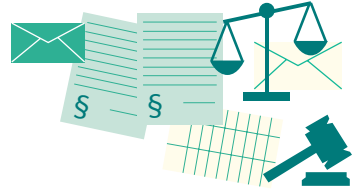
Tekijänoikeusrikoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta (RL 49:1 §). Siten epäiltyyn voidaan kohdistaa kaikki sellaiset tarpeellisiksi katsotut pakkokeinot, joiden käyttämisen edellytyksenä on, että epäillyn rikoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta tai vähemmän. Oikeudenloukkausten ja erityisesti yleisölle välittämisen laajuuden selvittämisen kannalta tärkeimpiä pakkokeinoja ovat nopeat ja yhtäaikaiset takavarikot, kotietsinnät, paikanetsinnät ja laite-etsinnät. Koska laitonta toimintaa harjoitetaan netissä useimmiten anonyymisti, korostuu nettipiratismin tutkinnassa televalvontaa koskeva sääntely (PKL 10 luvun 6 §, poliisilaki 4 luvun 3 §). Väilytystiedot, joihin viitattiin aiemmin tunnistamistietoina, ovat välttämättömät epäillyn identifioimiseksi. Ilman niitä tutkinta ei etene.

Hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko ovat yleisiä IPR-loukkausasioissa, joissa korvausvaatimukset ovat suuria. Jos on olemassa vaara, että rikoksesta epäilty kätkee tai hävittää omaisuuttaan, saadaan hänen omaisuuttaan panna hukkaamiskieltoon enintään määrä, joka oletettavasti vastaa tuomittavaa korvausta. Jos hukkaamiskieltoa ei pidetä riittävänä saamisen turvaamiseksi, voidaan irtainta omaisuutta panna maksamisen vakuudeksi vakuustakavarikkoon, eli ottaa ulosottomiehen haltuun. Tuomioistuin määrää takavarikon määrän ja ulosottomies määrää tarkemmin, mihin omaisuuteen toimi kohdistetaan.

OIKEUSPAIKKA

Tekijänoikeutta koskevat riita- ja hakemusasiat, kuten tiedonsaanti tai estomääräys, käsitellään markkinaoikeudessa. Tekijänoikeuden loukkausta koskevissa rikosasioissa noudatetaan yleisiä oikeuspaikkasäännöksiä: asia käsitellään pääsääntöisesti rikoksen tekopaikan käräjäoikeudessa.

5. Seuraamukset

RANGAISTUKSET

Tekijänoikeuden loukkaus voi tulla rangaistavaksi tekijänoikeusrikoksena (RL 49:1 §) tai tekijänoikeusrikkomuksena (Tekijänoikeuslaki 56 a §). Rangaistussäännös suojaa tekijän- ja lähioikeuksien haltijoiden taloudellisia ja moraalisia oikeuksia, joten rangaistussäännöksen varsinainen sisältö määräytyy aineellisen tekijänoikeuslainsäädännön ja sen vakiintuneiden tulkintojen perusteella.

Rikos ja rikkomus erotetaan toisistaan niiden vahingollisuuden asteen perusteella.

Tekijänoikeusrikos edellyttää oikeudenloukkauksen lisäksi tahallisuutta, ansiotarkoitusta ja sitä, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa. Tietoverkkoympäristössä rikokselta ei edellytetä ansiotarkoitusta (RL 49:3 §).

Tahallisuuden edellytyksen täyttää suhtautuminen, jossa henkilö pitää varmana tai varsin todennäköisenä, että teos tai muu suojan kohde kuuluu tekijänoikeuslainsäädännön suojan piiriin, siihen kohdistuu toiselle kuuluva suoja ja oikeudenhaltijalta ei ole lupaa. Oikeudenloukkaajan ei kuitenkaan tarvitse tietää, kuka on yksinoikeuden haltija.

Ansiotarkoituksen osalta olennaista on loukkaajan tarkoitus tuottaa tuloja eikä se, syntyykö toiminnasta lopulta ansioita. Lisäksi teon tulee olla omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle. Haitan tai vahingon tosiasiallista syntymistä ei vaadita. Riittää, että teko tyypillisesti ja ennalta arvostellen on omiaan johtamaan oikeudenhaltijalle vahingollisten seurausten syntymiseen. Luonteeltaan vähäisinä pidettävät ja vähämerkityksiset oikeuksien loukkaukset eivät siten ole tekijänoikeusrikkoksia.

Tekijänoikeusrikkomus on lievempi lain rikkominen, joka edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta mutta ei ansiotarkoitusta eikä huomattavaa haittaa tai vahinkoa.

Tekijänoikeusrikkoksen maksimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Tekijänoikeusrikkomuksesta on seuraamuksena sakkorangaistus.

Laissa säädetään joistakin muistakin seuraamuksista tekijänoikeuslain rikkomisesta. Esimerkiksi teknisten suojausten kiertämisrikkoksesta (RL 49:3 §), teknisen suojauksen kiertämiskeinorikkoksesta (RL 49:4 §) ja oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksrikkoksesta (RL 49:5 §) tai näiden rikkomuksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeutta enintään yksi vuosi.

KORVAUKSET

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien loukkaustapauksissa oikeudenhaltijalle suoritettavat korvaukset perustuvat tekijänoikeuslain 57 §:än. Säännöksen 1 ja 2 momentissa säädetään tekijän taloudellisten oikeuksien loukkauksen perusteella maksettavasta kohtuullisesta hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta, kun taas 3 momentin korvaussäännös tulee sovellettavaksi moraalisten oikeuksien loukkauksissa.

Hyvitysvastuu (Tekijäl 57 § 1 mom.) on objektiivista korvausvastuuta. Lainvastaisesta suojan kohteen käyttämisestä on suoritettava oikeudenhaltijalle aina kohtuullinen hyvitys, vaikka käyttäjä olisikin ollut vilpittömässä mielessä.

Kohtuullinen hyvitys on käyttökorvaus, joka vastaa sitä hintaa, millä teokset olisi saanut käyttöönsä laillisesti. Kohtuullisen hyvityksen tarkoituksena on osaltaan saattaa tekijänoikeuden haltija siihen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman tekijänoikeuden loukkausta (KKO 2010:47). Kohtuulliseen hyvitykseen ei sovelleta vahingonkorvauslain säännöksiä esimerkiksi korvauksen kohtuullistamisesta (57 § 4 mom.).

Vahingonkorvausvastuu (Tekijäl 57 § 2 mom.) edellyttää tahallisesti tai varomattomuudesta tapahtuvaa teoksen lainvastaista käyttöä. Vahingon aiheuttajan on tällöin kohtuullisen hyvityksen lisäksi suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, kärsimyksestä ja haitasta. Tällaista vahinkoa ovat tyypillisesti saamatta jäänyt liiketulo sekä liiketoiminnan arvonannon vähentyminen ja asiakassuhteiden häiriintyminen. Vahingonkorvausta on oikeuskäytännössä vakiintuneesti tuomittu myös tahallisen oikeudenloukkauksen selvittely- ja valvontakuluista.

MENETTÄMISSEURAAMUKSET

Oikeudenhaltija voi tekijänoikeuslain 58 §:n perusteella vaatia lainkohdassa mainittuja menettämisseuraamuksia, jos suojan kohde on mm. valmistettu, tuotu maahan tai saatettu yleisön saataviin vastoin tekijänoikeuslain säännöksiä.

Oikeus voi kohtuusharkintaa noudattaen määrätä lainvastaisesti valmistetut kappaleet hävitettäväksi, luovutettaviksi asianomistajalle valmistuskustannuksia vastaavaan hintaan tai saatettavaksi sellaisiksi, ettei niitä voida käyttää väärin.

Säännös koskee laittomia teoskopioita ja niiden valmistukseen käytettyjä apuvälineitä, kuten master-tallenteita ja kopiointiin käytettyä välineistöä, kuten tietokonetta. Säännöksen 2 momentin mukaan oikeudetta valmistetut, maahantuodut tai levitetyt tallenteet voidaan määrätä rangaistusmääräysmenettelyssä valtiolle menetetyksi ja hävitettäväksi.

Menettämisseuraamusta ei sovelleta siihen, joka on hankkinut teokset vilpittömässä mielessä (58 § 3 mom.).

6. Lisätietoa

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

TTVK valvoo tekijänoikeuksia puuttamalla piratismiin sekä ehkäisevin keinoin että tekijänoikeuslain täytäntöönpanolla. Lisäksi TTVK tiedottaa ajankohtaisista tekijänoikeuteen ja piratismiin liittyvistä asioista, tarjoaa tekijänoikeudellista koulutusta ja neuvontaa sekä tuottaa aiheeseen liittyvää viestintä- ja tiedotusmateriaalia.

Sähköposti: info@ttvk.fi

Kotisivut: www.ttvk.fi, www.tekijanoikeus.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tekijänoikeusasioista vastaava ministeriö. Sen tehtäviin kuuluvat mm. tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen ja EU-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten valmisteluun osallistuminen. Tekijänoikeusneuvoston lausunnot löytyvät OKM:n nettisivuilta.

Sähköposti: kirjaamo.okm@gov.fi

Kotisivut: www.okm.fi

Ajantasainen tekijänoikeuslaki: www.finlex.fi

TTVK

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus

www.ttvk.fi

www.tekijanoikeus.fi

info@ttvk.fi

Keilasatama 2 A, FI-02150 Espoo

Esite on toteutettu osittain opetus- ja kulttuuriministeriöltä saadulla erityisavustuksella.

© Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus, Helsinki 2023